

Σόλοχοφ

Ο Ήσυχος Ντον

(απόσπασμα)

Ύστερα από το θάνατο του πιασμένου* πατέρα του, ο Σέργιος ανακατεύτηκε με εμποροδουλειές δίχως σχεδόν χρήματα. Έπαιρνε σβάρνα τα χωριά κι αγόραζε φτερά και γουρουνότριχες. Πέντε χρόνια έζησε μέσα στη φτώχεια και στην κακομοιριά, γελώντας τους κοζάκους, λέγοντας ψέματα, για να βγάλει ένα καπίκι. Ύστερα με μιας από Σεργιόζκα, που τον φώναζαν όλα τα χωριά, μεταμορφώθηκε σε Σέργιο Πλατόνοβιτς, άνοιξε στο κέντρο του χωριού μαγαζί με διάφορεςπραμάτειες και παντρεύτηκε την κόρη του μισοπάλαβου εφημέριου. Με την προίκα που πήρε, άνοιξε ένα μαγαζί με υφάσματα και άρχισε να στέλνει εμπόρευμα και στ' άλλα χωριά.

Στην αριστερή όχθη όπου η γης ήταν σκληρή και αμμουδερή μ' ένα υπόστρωμα άργιλο, και φυσικά ακατάλληλη για καλλιέργεια, με τη συγκατάθεση του επαρχείου, άρχισαν να μεταφέρονται οι κάτοικοι από ολόκληρα κοζάκικα χωριά. Έτσι γεννήθηκε κι άρχισε να πληθαίνει το χωριό Κρασνοκούτσκι, στις παρυφές των κτημάτων που ανήκαν παλιά σε ευγενείς γαιοκτήμονες, και που διέσχιζαν το Τσιρ, την Τσόρναγια και την Φρολόβκα. Στις κόχες των παραποταμιών και των ξεροπόταμων της στέπας χτίστηκαν νέα χωριά που γειτόνευαν με κείνα των Ουκρανών

γεωργών. Για τ' αναγκαία τους ψώνια, έπρεπε να διατρέξουν απόσταση πάνω από πενήντα χιλιόμετρα. Ενώ τώρα, σ' ένα απ' αυτά τα χωριά, άνοιξε εμπορικό με ξύλινες μόστρες και ράφια, ξεχειλισμένα από υφάσματα κάθε λογής καιπραμάτειες. Ο Σέργιος Πλατόνοβιτς άρχισε να κάνει μεγάλες δουλειές. Εκτός απ' τα ντρίλια και τους αλατζάδες άρχισε να πουλάει καθετί που αναγκεύονταν* οι κοζάκοι· πετσί, αλάτι, πετρέλαιο και άλλα είδη μπακαλικής. Τελευταία, έφτασε να κάνει δουλειές και με γεωργικά εργαλεία. Θερίστρες, αλωνίστρες, αλέτρια, μηχανές για σπορά κι άλλα εξαρτήματα, που προμηθευόταν απ' τα εργοστάσια του Αξάγισκ, και τ' αποθήκευε σε μια αυλή πλάι στο μαγαζί με τα πράσινα παντζούρια. Φυσικά, δεν είναι εύκολο να μετρήσει κανένας λεφτά σε ξένη τσέπη, μα φαινόταν πως το εμπόριο του τετραπέρατου Σέργιου Πλατόνοβιτς πήγαινε πολύ καλά. Ύστερα από τρία χρόνια μεγάλωσε την επιχείρηση με αποθήκες στάρι, κι ένα χρόνο ύστερα απ' το θάνατο της πρώτης του γυναίκας άρχισε να χτίζει έναν ατμόμυλο.

Έτσι έσφιξε δυνατά μέσα στη μικρή γροθιά του με τις ανάριες μαύρες τρίχες, όλο το χωριό του Τατάρσκι, καθώς και όλα τ' άλλα της περιφέρειας. Είχε στα χέρια του γραμμάτια απ' όλες τις οικογένειες, πότε για μια θεριστική μηχανή πουλημένη, πότε για την προίκα ενός κοριτσιού, («Πρέπει να παντρέψω τη θυγατέρα μου, τώρα που ξέπεσαν την τιμή του σταριού στις αποθήκες του Παραμονόβσκ. Δάνεισέ με τα λεφτά που θα χρειαστώ, Σέργιε Πλατόνοβιτς!») πότε για άλλες ανάγκες. Στο μύλο έχει εννιά εργάτες, εφτά υπαλλήλους στο μαγαζί, και στο σπίτι τέσσερις υπηρεσία. Δηλαδή είκοσι στόματα που δεν πεινούν, χάρη στο Σέργιο Πλατόνοβιτς.

Απ' την πρώτη γυναίκα, του 'χαν απομείνει δυο παιδιά. Ένα κοριτσάκι, η Ελισάβετ, κι ένα αγοράκι δυο χρόνια μικρότερό της, ασθενικό και χοιραδικό*, ο Βλαδίμηρος. Η δεύτερη γυναίκα του, η Άννα Ιβάνοβα, μια

κοκαλιάρα, του βγήκε στέρφα. Όλο το ανικανοποίητο μητρικό ένστικτο μαζί με τη χολή της γεροντοκόρης, (σαν παντρεύτηκε το Σέργιο Πλατόνοβιτς ήταν τριανταπεντάρα), χύθηκε πάνω στα δυο ορφανά. Με το στρυφνό χαρακτήρα της και τα νεύρα της δεν μπορούσε ν' αναθρέψει κανονικά τα παιδιά, κι ο πατέρας ενδιαφερόταν για δαύτα, όσο και για το μάγερά του και τον αμαξά. Οι δουλειές και τα ταξίδια απορροφούσαν όλο του τον καιρό. Πότε έφευγε για τη Μόσχα, πότε για το Νιγνίγι, πότε για το Ουριούπινσκ, πότε για καμιά εμποροπανήγυρη σε χωριό της περιφέρειας. Τα παιδιά μεγάλωναν δίχως να τα παρακολουθεί με στοργή ένα μάτι. Η Άννα Ιβάνοβα, γυναίκα με λίγη οξυδέρκεια ούτε μπορούσε να μπει στις καρδούλες των παιδιών ούτε και της έμενε καιρός για να το κάνει, απασχολημένη ως ήταν με τη διευθέτηση ενός τέτοιου αρχοντόσπιτου.

Γι' αυτό τα αδερφάκια μεγάλωσαν σα να 'ταν ξένα μεταξύ τους, κι είχαν έτσι διαφορετικούς χαρακτήρες, που να μη μοιάζουν καν πως ήταν άνθρωποι με το ίδιο αίμα. Ο Βλαδίμηρος μεγάλωνε απαθής και κλεισμένος στον εαυτό του. Χαμηλόβλεπε όλα και όλους, κι είχε μια μεγαλίστικη έκφραση στο σιωπηλό μούτρο του. Η Ελισάβετ, που περνούσε όλο της τον καιρό παρέα με την υπηρέτρια και τη μαγειρίσσα, γυναίκα η τελευταία πολυταξιδεμένη και περασμένη από φωτιά και σίδερο, είχε μάθει πριν την ώρα της με το νι και με το σίγμα, όσα αποκρύβουμε και σε μεγαλύτερα ακόμα κορίτσια. Αυτές οι γυναίκες, ξυπνούσαν στη μικρή μια νοσηρή περιέργεια και το κορίτσι, δύστροπο καθώς ήταν, μεγάλωνε σαν άγριος βάτος.

Τα χρόνια κυλούσαν αργά.

Όπως γίνεται πάντα, ο γέρος έγερνε κι ο νέος μεγάλωνε και μπουμπούκιαζε. Ένα βράδυ, καθώς έπιναν τσάι στο τραπέζι, ο Σέργιος Πλατόνοβιτς κοιτώντας την κόρη του, έμεινε κατάπληκτος. Η Ελισάβετ

είχε τελειώσει το παρθεναγωγείο κι είχε μια ανάπτυξη δεσποινίδας και μάλιστα αρκετά όμορφης. Την ξανακοίταξε μ' επιμονή, και το φλιτζάνι με το τσάι τραμπαλίστηκε μέσα στο χέρι του:

«Θε μου, φτυστή η μακαρίτισσα η μάνα της! Ελισάβετ, γύρισε λίγο το κεφάλι!»

Πρώτη φορά αντιλαμβανόταν πως η κόρη του ήταν ζωντανό πανομοιότυπο της μητέρας της.

Ο Βλαδίμηρος Μοσκόβ, μαθητής της πρώτης γυμνασίου, ένα παιδί αρρωστιάρικο με στενές πλάτες και με πρόσωπο κίτρινο σαν το κερι, διέσχιζε την αυλή του μύλου. Μόλις είχαν φτάσει μαζί με την Ελισάβετ εκεί, για να περάσουν τις θερινές διακοπές κοντά στον πατέρα τους κι ο Βλαδίμηρος, όπως πάντα, πήγε να περιεργαστεί το μύλο, ν' ανακατευτεί με τους αλευροκοσκινισμένους εργάτες, και ν' ακούσει το μονότονο θόρυβο των μηχανών, των γριναζιών και το σύρσιμο των λουριών στους κυλίνδρους. Κολακευόταν, βλέποντας τους κοζάκους που 'ρχονταν να αλέσουν το σάρι τους, να τον κοιτούν με κάποιο σεβασμό και να ψιθυρίζουν:

«Ο κληρονόμος τ' αφέντη...»

Ο Βλαδίμηρος λοξοδρομώντας προσεχτικά από ένα σωρό κοπριάς και από τα κάρα, που ήταν σκορπισμένα στον περίβολο, πλησίασε στο πορτέλο της εισόδου. Μεμιάς όμως θυμήθηκε πως πρώτα έπρεπε να πάει στο διαμέρισμα με τις μηχανές και γύρισε πίσω.

Κοντά στην κόκκινη πετρελαιοδεξαμενή, πλάι στην είσοδο για το μηχανοστάσιο, ο μηχανικός Τιμοφεί, ο ζυγιστής Βαλές όπως τον έλεγαν στο παρατσούκλι, κι ο βοηθός του μηχανικού Δαβίδα, ένας παίδαρος με

κάτασπρα δόντια, ζύμωναν, με τα πανταλόνια ανασηκωμένα μέχρι το γόνατο, μια χοντρή μάζα πηλό.

«Καλώς τον αφέντη!» του 'πε ο Βαλές μ' ένα παιχνιδιάρικο ύφος.

«Καλημέρα, Βλαδίμηρε Σεργκέγιεβιτς!»

«Τι φτιάνετε;»

«Δε βλέπεις; Ζυμώνουμε πηλό», είπε ο Δαβίδκα μ' ένα σκληρό χαμόγελο, και ξεκολλώντας με αγώνα τα πόδια του απ' τη λάσπη, που κολλούσε σαν ιξός* και βρωμοκοπούσε, «Να, ο πατέρας σου φοβάται να ξοδέψει κανένα ρούβλι μεροκάματο σε δυο γυναίκες και ξεθεώνει εμάς. Έχεις σπουδαίο πατέρα. Να σου ζήσει!» Και ξαναβούτηξε στη μαστιχένια λάσπη τα πόδια του.

Ο Βλαδίμηρος κοκκίνισε. Ένωθε και δοκίμαζε μια ακατανίκητη έχθρητα για τον Δαβίδκα, για κείνο του το αιώνιο χαμόγελο, για το περιφρονητικό του ύφος κι ακόμα για κείνα τα υγρά δόντια του, που αστραφτοκοπούσαν.

«Τι θέλεις, δηλαδή, να πεις μ' αυτό;»

«Θέλω να πω πως είναι πιο τσιγκούνης κι απ' το διάολο. Και το σκατό του θα 'τρωγε για να μην ξοδέψει», εξήγησε χαμογελώντας ο Δαβίδκα.

Ο Βαλές κι ο Τιμοφεί, χαμογέλασαν μ' επιδοκιμαστικό ύφος. Ο Βλαδίμηρος πειράχτηκε, κι έριξε στο Δαβίδκα ένα κρύο βλέμμα.

«Δηλαδή, θες να πεις... πως δεν είσ' ευχαριστημένος;»

«Για δοκίμασε λίγο να ζυμώσεις πηλό, και θα μάθεις αν είμαστε ή όχι ευχαριστημένοι. Μονάχα χτήνη θα μπορούσαν να 'ταν ευχαριστημένα με τέτοια δουλειά! Ήθελα να 'βλεπα τον πατέρα σου, στη θέση μας... Η κοιλιά και τα πρισγούλια θα του 'πεφταν σε μια βδομάδα!»

Τραμπαλίζοντας και ζυμώνοντας με δύναμη, ο Δαβίδκα συνέχισε το βαρύ κοπάνισμα των ποδαριών του και το χαμόγελό του άνοιξε περισσότερο. Θέλοντας να δοκιμάσει κι αυτός μια ικανοποίηση, ο Βλαδίμηρος ζητούσε να βρει μια απάντηση. Και τη βρήκε γρήγορα:

«Καλά», είπε μετρώντας τα λόγια του, «θα πω στον πατέρα μου πως δεν είσαι ευχαριστημένος στη δουλειά σου.»

Και κοίταξε με τον κανθό* του ματιού του το Δαβίδκα. Απόρησε μεμιάς, πώς είχε αλλάξει το πρόσωπό του. Τα χείλια του έφηβου εργάτη σάλεуαν σ' ένα χαμόγελο βιασμένο και αξιολύπητο. Ακόμα κι οι σύντροφοί του συγγέφιασαν. Και για μια στιγμή συνέχισαν να ποδοπατούν δίχως μιλιά, τη λάσπη που όλο και πύκνωνε. Τέλος, ο Δαβίδκα ξεκόλλησε το βλέμμα απ' τα λασπωμένα ποδάρια του, και είπε ζητώντας να εξευμενίσει το γιο του αφέντη:

«Αστειεύτηκα, Βολόντια... Αλήθεια σου λέω, αστεία τα 'πα...»

«Εγώ όμως θ' αναφέρω στον πατέρα μου τ' αστεία σου».

Και με μάτια γεμάτα δάκρυα για την προσβολή που 'γινε στον πατέρα του και σ' αυτόν, αλλά και λιγάκι για κείνο το μαργαριταρένιο χαμόγελο του Δαβίδκα, ο Βλαδίμηρος κίνησε για να φύγει.

«Βολόντια! Βλαδίμηρε Σεργκέγιεβιτς!» φώναξε φοβισμένος ο Δαβίδκα, και βγήκε απ' τη στρογγυλή χαβούζα με τη λάσπη κατεβάζοντας τα λασπωμένα του μπατζάκια.

Ο Βλαδίμηρος σταμάτησε. Ο Δαβίδκα τρέχοντας τον έφτασε.

«Μην πείτε τίποτε στον πατέρα σας. Έτσι το 'πα,... Συμπαθάτε με... Σας ορκίζομαι σε ό,τι θέτε, έτσι το 'πα, γι' αστεία!... Μου ξέφυγε!»

«Καλά! Δε θα πω τίποτα!» φώναξε νευριασμένος ο Βλαδίμηρος, τραβώντας για την έξοδο.

Ένα αίσθημα συμπόνιας για το Δαβίδκα τον εκυρίεψε. Ξαλαφρωμένος κάπως, περπάτησε κατά μάκρος της πεζούλας του περιβόλου. Απ' το σιδεράδικο, κρυμμένο σχεδόν σε μια γωνιά της αυλής του μύλου, έφτανε η χαρούμενη μουσική του σφυριού. Ένα χτύπημα σβησμένο και μαλακό πάνω στο σίδηρο, κι ύστερα δυο αντιχτυπήματα στ' αμόνι.

Ο Βλαδίμηρος άκουσε τη βαθιά φωνή του Βαλέ, που έλεγε:

«Έπρεπε, σώνει και καλά, να τα σκαλίσεις... Αν δε τα σκάλιζες, δε θα βρωμούσαν!»

«Άκου κει γλώσσα, το παλιόσκυλο!» σκέφτηκε με θυμό ο Βλαδίμηρος. «Να το πω, ή να μην το πω στον πατέρα μου;»

Γυρίζοντας ακόμα μια φορά το κεφάλι του πίσω είδε το Δαβίδκα, να του χαμογελά με το συνηθισμένο του χαμόγελο, δείχνοντάς του τ' αστραφτερά δόντια του, χρώμα ζάχαρης. Κι αμέσως πήρε την απόφαση: «Θα του το πω!»

Στη μικρή πλατεία μπρος απ' το εργοστάσιο, ήταν δεμένο σ' ένα κάρο ένα άλογο. Ένα μπουλούκι χωριατόπαιδα πιλάτευε, κυνηγώντας ένα σμήνος σπουργίτια, που κελαηδούσαν πάνω στη στέγη του Πυροσβεστίου. Απ' την τaráτσα ερχόταν η βαρυτονάλε* φωνή του φοιτητή Μπογιαρίσκιν* και μια άλλη ακόμα φωνή, βραχνή και σπασμένη.

Ο Βλαδίμηρος ανέβηκε τα σκαλοπάτια που 'βγαζαν στην τaráτσα, και πάνω απ' το κεφάλι του σάλεψε το φύλλωμα της αγριοκληματαριάς, που σκέπαζε με το πυκνό και φαντασμένο σφρίγος της όλη την τaráτσα, και κρέμαγε

κάτω απ' τα περβάζια της εξώπορτας, σαν βαριά μαστάρια, τα πράσινα τσαμπιά της.

Ο Μπογιαρίσκιν κουνούσε το ξουρισμένο βιολετί κεφάλι του, κι έλεγε κουβεντιάζοντας στο νέο και δασύτριχο δάσκαλο Μπαλάντα, που καθόταν πλάι του:

«Αισθάνομαι κάποια, δε θα πιστεύετε, συμπόνια, αν κι είμαι γιος χωρικών κοζάκων, που έπρεπε να εχθρεύεται τις προνομιούχες τάξεις, αισθάνομαι, λέω, συμπόνια για την παρακμή της αστικής τάξης. Είναι φορές που νιώθω έτσι, σαν να είμαι ένας ευγενής γαιοκτήμονας κι εγώ· γαργαλιέμαι σαν κι αυτούς μπροστά στις καλοφτιαγμένες γυναίκες και την καλοπέραση, και ανησυχώ για τα συμφέροντά τους... Άντε κατάλαβε τι μου συμβαίνει! Αυτό θα πει, αγαπητέ μου, να 'σαι συγγραφέας με ταλέντο! Μπορείς ακόμα και την πίστη σου ν' αλλάξεις σαν ένα σώβρακο!»

Ο Μπαλάντα έτριβε τη φιούμπα* της ζώνης του, χαμογελώντας με μια έκφραση ειρωνείας και περιεργαζόταν το μάλλινο κέντημα που στόλιζε την μπορντούρα της κοζάκινης μπλούζας του. Η Ελισάβετ ήταν ξαπλωμένη σε μια σαιζ λογκ, και φαινόταν η συζήτηση να μην την ενδιέφερε καθόλου. Με μάτια που έψαχναν θαρρείς για κάτι που είχαν χάσει, κοιτούσε, σαν πάντα, τις αμυχές στο πελιδνό κεφάλι του Μπογιαρίσκιν.

Αφού χαιρέτησε τους επισκέπτες του, ο Βλαδίμηρος πέρασε την τσάντα και πήγε ίσα να χτυπήσει την πόρτα του γραφείου του πατέρα του. Ο Σέργιος Πλατόνοβιτς, ξαπλωμένος σε μια καρέκλα ντυμένη με δέρμα, που 'δινε μια δροσερή εντύπωση, ξεφύλλιζε το τεύχος του Ιουνίου του περιοδικού «Ο Ρωσικός Πλούτος». Ένας κιτρινωπός χαρτοκόπτης είχε πέσει στο πάτωμα.

«Τι θέλεις;»

Ο Βλαδίμηρος σήκωσε τους ώμους και με μια νευρική κίνηση έσιαξε το πουκάμισό του.

«Να, γυρίζοντας απ' το μύλο...» άρχισε να λέει με αναποφάσιστη φωνή, μα ύστερα σαν θυμήθηκε το ακτινοβόλο χαμόγελο του Δαβίδα, συνέχισε πιο σταθερά και κοιτώντας το παχύ προκοίλι του πατέρα του, σφιγμένο στο σετακρουτένιο* γελέκο.

«Άκουσα κείνο το Δαβίδα, να λέει...»

Ο Σέργιος Πλατόνοβιτς άκουσε προσεκτικά τι του διηγήθηκε ο γιος του και είπε:

«Θα τον απολύσω. Τώρα πήγαινε.» Και με κόπο έσκυψε και μάζεψε το χαρτοκόπτη [...]

Ο Δαβίδα ο μυλωνάς, που απολύθηκε απ' τον Μοσκόβ, ξενυχτούσε στους στάβλους του Βαλέ φυλώντας κάρα και τα μάτια του άστραφταν με κακία, καθώς έλεγε:

«Ο-όχι! Θα δείτε! Γρήγορα θα σας ανοίξουμε τις φλέβες. Γι' αυτούς δε φτάνει μια επανάσταση! Χρειάζεται ένα δεύτερο 1905*. Ε, τότε θα λογαριαστούμε, βδέλλες!...» Και απειλούσε με το τραχύ δάχτυλο τους επίδοξους εχθρούς του, σταματώντας στους ώμους το ριχτό σακκάκι του που γλίστραγε για να πέσει.

Πάνω απ' το χωριό οι μέρες διαδέχονταν τις νύχτες, περνούσαν οι βδομάδες, οι μήνες, φυσούσε ο άνεμος, συγνέφιαζε το βουνό προμηλώντας την κακοκαιριά, και ο Ντον, πίσω απ' το πρασινογάλαζο χινοπωριάτικο τζάμι, κυλούσε αδιάφορος με κατεύθυνση τη μακρινή κι άγνωστη θάλασσα».

Μτφρ.: Ρίτα Μπουμη-Παπα

Από το: «Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας (Γ' Γενικού Λυκείου)»